

UN ADÉU AMB RETORN

Delfina Tomàs Vidal

La imatge que tinc, d'un dels últims dies passats en el meu país, és una imatge molt borrosa, ja que jo encara no tenia set anys. Està plena de tristesa i és que, tot i que jo era molt petita, vaig sentir d'una manera molt forta la pèrdua tan gran que va ser el fet de marxar de casa.

Estàvem fent cua, a la font del carrer, per agafar aigua, el meu germà gran, en Josep, i jo. Era el 24 de gener de 1939, just dos dies abans que les tropes de Franco entressin a Barcelona. Per a mi aquest dia va ser molt tràgic. De sobte, vaig passar de ser un infant amb família a ser, uns dies mes tard, una "réfugié espagnole".

Com deia, esperàvem el nostre torn per omplir unes garrafes d'aigua, quan el pare va arribar i ens va dir:

- Veniu a casa, deixeu l'aigua.

En arribar al pis, que era una quarta planta, sense ascensor, el pare ja estava parlant amb la mare i les paraules que vaig sentir eren les següents:

- Maria, a la cantonada tinc el camió de l'empresa amb dones i fills dels treballadors, he de portar-los a la frontera de França. La direcció ha posat el vehicle a la disposició del personal per poder evacuar els familiars que vulguin anar a França. Jo tornaré encara, ja que sóc soldat de la República, però ni sé com acabarà la cosa, segurament que ens retirarem també a França. Si vols venir, agafa els nens i algunes coses imprescindibles, poques ja que no hi ha gaire espai al camió, i anem.

En sentir aquestes paraules, la mare es va posar a plorar, i com que teníem la porta del pis oberta, la nostra veïna i amiga de la mare, la Natàlia, va venir a veure què passava. Va escoltar el que deia el pare, i també es va posar a plorar. El meu germà estava al costat de la mare, molt callat, molt seriós.

Jo vaig preguntar:

- Què, evacuem?

En contestar-me el pare que sí, vaig anar a la meva habitació a buscar la meva senalla. Una petita maleta de cartró on jo guardava tots els meus tresors. Sort en va tenir la mare, d'aquests tresors, al camp de concentració de França. Hi tenia agulles, fils, tisores, botons i algunes coses més. Les tisores eren un regal de la meva àvia. Les tinc encara. Van sortir de Barcelona, van estar molts anys a França, després a Àustria i, al final, han tornat a casa amb mi. Des de 1939 fins al 1977 han estat viatjant per Europa.

En pocs minuts, la mare va omplir dues maletes i unes bosses i va dir:

- Ja podem marxar – I, tot mirant la Natàlia, va afegir:

- Guarda les claus del pis, no tardarem gaires dies a tornar. Mengeu les lleties que tinc al foc. Vigila el pis. Molta sort.- Estava molt equivocada la mare. Ella va tardar més del que es pensava, però va tornar, l'any 1978; el pare ja no va tornar, va morir a França.

Abraçades, plors i petons, això son els últims records de Barcelona, un dia trist i tràgic per a tots nosaltres.

El viatge va ser molt llarg i dur; anàvem per la costa, ja que en aquell temps no hi havia autopistes, i les carreteres eren plenes de persones i carros. Els avions de les tropes nacionalistes bombardejaven les carreteres i metrallaven les persones que fugien.

Vàrem fer nit a Girona. Vaig dormir sobre uns troncs d'arbres, feia molt de fred. Al dia següent, vàrem haver de baixar del camió i amargar-nos, perquè uns avions "paves" varen venir a bombardejar-nos. Ens trobàvem en un petit poble de la costa, Colera. Jo vaig ser la primera en sentir el soroll dels avions i vaig cridar: "Que vénen les paves!". La mare no s'ho creia, però era veritat; varen venir i varen deixar caure les bombes sobre la carretera, que era plena de gent. El nostre grup va tenir molta sort, no ens va passar res.

Just abans d'arribar a la frontera, vàrem veure un petit riu. El pare ens va fer baixar tots del camió i va dir:

- Som refugiats, però hem d'entrar a França nets i pentinats. Ràpid, a rentar-se tothom.

La mare em va rentar una mica; l'aigua era molt freda. Em va pentinar i, mentre ella es rentava, jo vaig començar a saltar el riuet, en un lloc on hi havia unes pedres molt grosses. El pare em va manar de quedar-me quieta:

- Mira que cauràs a l'aigua!

Però jo no escoltava, i seguia saltant, fins que el que el pare deia va passar. El pare em va agafar pel braç i anava a pegar-me (cosa que no havia mai fet fins a aquest moment). Tampoc no ho va fer aquesta vegada, perquè una senyora li va parar el gest, tot dient-li:

- No ho faci, potser no la tornarà a veure mai més.- Això em va salvar del càstig.

Vàrem arribar a la frontera quan ja era de nit. Vàrem baixar del camió i aquí ens vàrem separar del pare. Hi havia uns "Sénégalais", soldats francesos, molt negres, amb unes dents molt blanques i uns barrets vermells. Ens van fer posar en fila índia per donar-nos un tros de pa i un bol de llet. Vaig passar molta por, sobretot quan un d'ells em va agafar per pujar-me en un altre camió de l'exèrcit francès. Amb els camions ens van portar a l'estació i amb el tren vàrem anar a parar a la Bretagne, en un camp de concentració on vàrem estar sis mesos, fins que un germà del pare ens va reclamar i vàrem poder sortir.

En aquest camp vaig veure morir molts nens. Deien que el clima d'aquesta regió no era bo per a nosaltres. Jo també vaig estar molt malalta, però vaig tenir sort que el meu oncle ens enviava diners i la mare podia sortir, acompanyada d'un "gendarme", a comprar algunes coses per menjar. Aquí va ser on vaig aprendre a fer mitja; el meu germà em va fer, amb dos trossos de filferro, agulles de fer mitja, i amb les llanes que tenia dins de la meva senalla vaig fer, sense saber-ho, una bandera francesa. Hi havia una infermera que venia a fer semblant de cuidar-me, i quan va veure la bandera del seu país va canviar com de la nit al dia, li vaig caure bé i em va cuidar, a partir d'aquell moment, molt bé.

Va ser al camp també on vaig començar a entendre i parlar el castellà. Hi havia moltes dones amb fills de Bilbao. Feien moltes bromes i em deien:

- Esto sí que es el colmo, tiene que venir la niña a Francia para hablar el castellano.

El primer 14 de Juliol a França, en sentir uns sorolls molt forts, com bombes, vaig sortir al carrer, tot cridant:

- Ens tornen a bombardejar!- Vaig estar molts anys traumatitzada pels bombardeigs.

Una veïna dels oncles va dir: "Maintenant, je vois que les bombardements de Barcelone ne se faisaient pas avec de tomates, mais bien avec de bombes". I és que havien corregut alguns rumors que deien que els bombardeigs de Barcelona no eren seriosos.

Al cap d'un temps, com que a la mare no li volien fer papers, ni per quedar-se a França ni per treballar, la mare va escriure al pare dient-li que hi havia la possibilitat que ens tornessin a enviar a Barcelona. En saber això, el pare es va apuntar voluntari per anar al front. França ja estava en guerra amb Alemanya. En ser ell soldat, ens van donar una ajuda financera i els papers necessaris per poder romandre a França. La mare va poder treballar, jo vaig poder anar a l'escola, i el meu germà va ser el més perjudicat; ja tenia 13 anys i no podia anar a l'escola, així que va haver de treballar "a la vigne", fent la jornada d'un home.

Quan França va ser dividida en dues zones, la zona ocupada i la zona lliure, el pare va tornar a casa. Per a mi, era gairebé com un desconegut. El record que tenia jo del pare de Barcelona era molt diferent del d'aquest moment. A Barcelona era un pare que feia bromes, m'explicava històries. Aquí era una persona que gairebé no parlava, i quasi no ens deixava ni parlar ni riure a casa. Ara fa poc temps, després de llegir el llibre *Los rojos de ultramar*, he pogut entendre el canvi tan gran del meu pare: va entrar com a soldat de la República a França, els van tancar "com a bèsties" en camps de concentració, com ara el d'Argeles. Aquest llibre relata la vida d'un refugiat com el meu pare, i una de les coses que destacaven, a més de les condicions infrahumanes, era la situació de "desesperança" a la que van ser portats aquests homes.

De tota la nostra família, sóc jo la menys traumatitzada, ja que era molt petita i em vaig adaptar més fàcilment a les situacions. Vaig haver també de sentir-me dir "espagnole de merde", però no tots els

francesos pensaven així. França no va fer cap diferència en el moment d'atorgar-me una beca per poder estudiar fins als 18 anys. No van ser pas estudis universitaris, ja que la situació de la família no ho permetia, però vaig poder treballar de secretària.

Després de la Segona Guerra Mundial, la joventut es pensava que podria canviar el món. Es feien moltes trobades i en una d'elles vaig estar amb un grup d'austriacs, un dels quals parlava una mica de francès. Ens vam fer amics i al cap d'uns anys en vam casar.

L'any 39 vaig deixar el meu país per la guerra, i l'any 54 vaig deixar la segona pàtria per amor. Però, trenta-vuit anys més tard, vaig tornar com un bumerang a Barcelona, i al mateix barri on vivia l'any 1939, gairebé al mateix carrer!

A França em deien "l'espagnole", a Àustria "la francesa" i ara aquí em diuen "l'austriaca". Què haig de fer...? Res. Estic bé a tot arreu. M'estimo molt Barcelona, així com també Espanya. Em trobo com a casa a França, com, per descomptat, a Àustria.